

บทที่ 2

ปริทัศน์วรรณกรรม

ในบทนี้จะได้กล่าวถึงความหมายและความสำคัญของพาณิชย์นาวี สารนิเทศทางด้านพาณิชย์นาวี สิ่งพิมพ์ทางด้านพาณิชย์นาวี การจัดบริการของแหล่งสารนิเทศทางด้านพาณิชย์นาวี การจัดทำเครื่องมือช่วยค้นสิ่งพิมพ์ทางด้านพาณิชย์นาวี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และแหล่งสารนิเทศทางด้านพาณิชย์นาวีของไทย

ความหมายและความสำคัญของพาณิชย์นาวี

คำว่า “พาณิชย์นาวี” (Merchant Marine) ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพาณิชย์นาวี พ.ศ. 2521 ได้ให้คำจำกัดความว่า หมายถึง การขนส่งทางทะเล การประกันภัยทางทะเล การเดินเรือ กิจการอยู่เรือ และกิจการท่าเรือ ตลอดจนกิจการอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องโดยตรง หรือเป็นส่วนประกอบกับกิจการข้างต้น ส่วนความหมายของกิจการแต่ละประเภทของพาณิชย์นาวีมีรายละเอียดดังนี้

การขนส่งทางทะเล หมายถึง การส่งสินค้าโดยเรือสินค้าจากประเทศไทยไปยังต่างประเทศหรือจากต่างประเทศมายังประเทศไทย หรือจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งนอกราชอาณาจักร โดยมีผู้ประกอบการขนส่งทางทะเล เป็นผู้ดำเนินงานขนส่งอาจมีสาขาและตัวแทนอยู่ในประเทศไทย ประกอบการขนส่งทางทะเลในประเทศไทย และมีสำนักงานใหญ่ในต่างประเทศ หรือเป็นผู้กระทำการเป็นนายหน้าเตรียมหาของในประเทศไทยเพื่อการขนส่งทางทะเล

การประกันภัยทางทะเล เป็นกิจการที่เกิดขึ้นจากความเสียหายของเรือเดินทะเล ต่อการขนส่งสินค้าแต่ละเที่ยว ได้แก่ ไฟไหม้ ลมพายุ เรือชนกัน สินค้าถูกขโมย การรั่วซึม ภัยระเบิด สินค้าเสื่อมสภาพ เป็นต้น โอกาสที่เรือและสินค้าจะประสบภัยจึงมีสูง ซึ่งอาจนำความสูญเสียอย่างมากให้แก่ เจ้าของเรือ และเจ้าของสินค้า การประกันภัยทางทะเลจึงเป็นวิธีการในอันที่จะแบ่งเบาภาระความเสียหาย ให้แก่ผู้ประสบภัยทางทะเล ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะเป็นเจ้าของเรือ ผู้เช่าเรือ ผู้ซื้อ ผู้ขายสินค้า หรือบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และได้รับประโยชน์จากการค้าขายและการเดินเรือระหว่างประเทศ

การเดินทางเรือ หมายถึง เรือเดินทะเลที่ใช้ในการขนส่งทางทะเล ตามกฎข้อบังคับ สำหรับการตรวจเรือ ได้แก่ การแบ่งประเภทของเรือ ข้อกำหนดในการตรวจเรือเดินทะเล เครื่องใช้และอุปกรณ์ประจำเรือ อุบัติเหตุต่าง ๆ และความเสียหาย การจัดสำเรือและคำนวณ ระวังบรรทุก และว่าด้วยคนประจำเรือ ตามพระราชบัญญัติการเดินทางเรือในน่านน้ำสยาม พ.ศ. 2456 ได้วางระเบียบวิธีการสำหรับการเดินทางเรือ การจอดเรือ และวางมาตรการต่าง ๆ เพื่อ ความปลอดภัยในการเดินทางเรือ ดังนี้

- ข้อบังคับทั่วไปในการเดินทางเรือ ได้แก่ ทางเดินเรือ เขตท่าเรือ และเขต จอดเรือ หน้าที่นายเรือเมื่อเวลาเรือเข้ามาหรือออกจากน่านน้ำไทย
- ข้อบังคับสำหรับออกใบอนุญาต การใช้และการควบคุมเรือกำปั่นและ เรือเล็กต่าง ๆ
- ข้อบังคับพิเศษ เช่น ข้อบังคับสำหรับเรือต่าง ๆ ที่จะบรรทุกสิ่งของที่ อาจทำให้เกิดอันตรายขึ้นได้ ข้อบังคับสำหรับผู้นำร่อง และข้อบังคับทั่วไปสำหรับเมื่อมีเหตุ เรือโดนกัน เป็นต้น

ท่าเรือ หมายความว่า สถานที่สำหรับให้บริการแก่เรือในการจอดเทียบบรรทุก หรือขนถ่ายของ

กิจการอยู่เรือ หมายความว่า ชุกรักจ่อ ซ่อม หรือบำรุงเรือเพื่อให้บริการติดตั้ง หรือซ่อม เครื่องเรือ หรืออุปกรณ์การเดินทางเรือของเรือ

อาจกล่าวได้ว่า การพาณิชย์นาวีเป็นการค้าระหว่างประเทศ ที่ใช้เรือเป็นพาหนะ หลักในการขนส่งสินค้า เป็นการขนส่งเฉพาะทางทะเลระหว่างประเทศที่เรียกว่าทะเลหลวง (High Sea) และการขนส่งทางทะเลชายฝั่ง และพาณิชย์คือกองเรือพาณิชย์ประเทศนั้น (Nation's Merchant Fleet) ที่เจ้าของเรือ (Shipowners) มีสัญชาติของประเทศนั้น (จิตต์ สังขดุลย์, 2506)

การขนส่งเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานที่ก่อให้เกิดการพัฒนาในแต่ละประเทศ การ พาณิชยนาวี หรือการขนส่งทางทะเล เป็นการขนส่งหลักสำหรับการค้าระหว่างประเทศ ทั้งนี้ เพราะเป็นรูปแบบการขนส่งที่เหมาะสมกับการขนส่งสินค้าที่มีน้ำหนักมาก ขนส่งครั้งละมาก ๆ

พื้นที่บรรทุกมาก แต่มีต้นทุนในการขนส่งต่ำ ระบบการขนส่งที่ดีจะต้องมีสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือจะต้องมีขบวนเรืออย่างเพียงพอ มีท่าเรือที่มีประสิทธิภาพสูง สามารถลำเลียงขนส่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการขนส่งทางบกซึ่งประกอบไปด้วย การขนส่งโดยรถไฟ และรถบรรทุกที่มีเพียงพอ เพื่อรองรับการขนส่งเป็นทอด ๆ จากผู้ส่งไปยังจุดหมายปลายทาง

การพาณิชย์นาวีมีลักษณะเป็นพันธกิจบริการ ซึ่งมีความสำคัญตามนโยบายการค้าของชาติ ความสำคัญของการพาณิชย์นาวีสามารถแบ่งออกเป็น ความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจและความสำคัญทางด้านยุทธศาสตร์(จิตต์ สังขดุลย์, 2521)

ความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจของการพาณิชย์นาวี อาจสรุปเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1. การพาณิชย์นาวีเป็นกิจกรรมอุตสาหกรรมบริการ ที่เป็นเครื่องมือหารายได้จากบริการขนส่งทางเรือให้แก่ประเทศชาติ
2. เป็นการสร้างงานให้แก่ประชาชน ยังมีการขยายกองเรือพาณิชย์เท่าใด ก็จะทำให้ประชาชนมีงานทำมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีกิจการที่เสริมต่อเนื่องกับการพาณิชย์นาวี ได้แก่ อู่ต่อเรือและซ่อมเรือ ท่าเรือ ฯลฯ ซึ่งกิจการดังกล่าวล้วนต้องใช้คนทำงานเป็นจำนวนมาก
3. เป็นเครื่องมือในการสงวนเงินตราต่างประเทศในการส่งสินค้าออก และนำสินค้าเข้าจากตลาดโลก ช่วยลดความเสียหายหรือก่อให้เกิดความได้เปรียบดุลการค้าระหว่างประเทศ
4. เป็นเครื่องประกันการส่งสินค้าออกสู่ตลาด ทำให้ราคาสินค้าสามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้

ความสำคัญทางด้านยุทธศาสตร์

การพาณิชย์นาวีถูกใช้เป็นเครื่องมือในการลำเลียงทหารและยุทธสัมภาระในกรณีเกิดฉุกเฉิน ตามความจำเป็นแก่การป้องกันประเทศ ซึ่งในบางกรณีอาจจำเป็นต้องดัดแปลงเรือสินค้าให้เป็นเรือรบ นอกจากนี้การที่มีเรือพาณิชย์ชักรธงชาติของตนแล่นไปมาระหว่าง

น่านน้ำต่าง ๆ ทั้งในน่านน้ำที่เป็นทะเลหลวงและที่เป็นน่านน้ำอาณาเขตของต่างประเทศ ย่อมก่อให้เกิดความได้เปรียบทางการเมืองและมีอิทธิพลเหนือความรู้สึกของประเทศที่เรื่อนั้น ๆ เข้าไปทำมาค้าขาย

สารสนเทศทางด้านพาณิชย์นาวี

การประกอบธุรกิจการพาณิชย์นาวี สารสนเทศทางด้านพาณิชย์นาวีเป็นปัจจัยสำคัญต่อการปฏิบัติงานทั้งในหน่วยงานราชการและเอกชน เพื่อใช้ในการตัดสินใจ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา ตลอดจนการวางแผนงานเพื่อการพยากรณ์การประกอบธุรกิจล่วงหน้า สารสนเทศที่ดีหรือไม่มีย่อมมีผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลว ในการบริหารงาน การปฏิบัติงาน การวิจัย และการพัฒนาประเทศ ดังในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ได้ให้ความสำคัญของการพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารการค้า ให้มีประสิทธิภาพ และเื้ออำนวยการพัฒนาการค้าของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ม.ป.ป.) ดังนี้

1. ผลักดันให้มีการจัดระบบข้อมูลข่าวสารให้สามารถนำมาสนับสนุนการวางแผนทางเลือกในระดับนโยบาย สร้างระบบเตือนภัยทางการค้า การพยากรณ์ การตั้งเป้าหมาย และโอกาสทางการค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ โดยร่วมมือระหว่างภาครัฐบาลและเอกชน
2. จัดระบบการกระจายข้อมูล ให้มีการนำเข้าข้อมูลไปใช้อย่างแพร่หลายและทั่วถึง

การพัฒนาการพาณิชย์นาวี จะต้องมีการดำเนินการเป็นขบวนการที่ต่อเนื่อง และกำหนดเป็นมาตรการที่ชัดเจน จำเป็นต้องมีการพัฒนาด้านอื่น ๆ ไปพร้อม ๆ กัน ได้แก่ การขยายกองเรือพาณิชย์ การเปิดเส้นทางเดินเรือ การต่อเรือ ทำเรือ การพัฒนาการศึกษาพาณิชย์นาวีทั้งบนฝั่งและบนเรือ ตลอดจนระบบสารสนเทศทางด้านพาณิชย์นาวี โดยเฉพาะในระบบข่าวสารทางพาณิชย์นาวีของรัฐบาลซึ่งถือเป็น องค์การที่มีระบบข้อมูลข่าวสารที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ ดำเนินการให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องปรับปรุง เปลี่ยนแปลงการบันทึกข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับการพาณิชย์นาวี เช่น การบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับค่าระวาง การบันทึกข้อมูลถึงแหล่งที่มาของสินค้า การขนถ่ายสินค้านับช่วง และอื่น ๆ เพื่อใช้ประโยชน์ในการศึกษา วิเคราะห์ทางเศรษฐกิจการขนส่งทางทะเล ซึ่งจะเกื้อกูลต่อการกำหนดนโยบาย และ

มาตรการส่งเสริมการพาณิชย์นาวีของประเทศต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการพาณิชย์นาวี, 2523)

สิ่งพิมพ์ทางด้านพาณิชย์นาวี

สิ่งพิมพ์ทางด้านพาณิชย์นาวี หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาทางด้านพาณิชย์นาวี ประกอบด้วย หนังสือ ได้แก่ หนังสือทั่วไป และตำรา หนังสืออ้างอิง ได้แก่ พจนานุกรม คู่มือ นามานุกรม และบรรณานุกรม สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง ได้แก่ วารสาร รายงานประจำปี รายงานสถิติ รายงาน ได้แก่ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ และรายงานการสัมมนา และจุลสาร ซึ่งจัดพิมพ์โดยหน่วยงานภาครัฐบาลหรือหน่วยงานเอกชน ซึ่งการพิมพ์ดังกล่าว มีการผลิตเพื่อนำไปใช้ในวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันไป เช่น เพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อเผยแพร่ความรู้วิชาการทางด้านพาณิชย์นาวี เพื่อแสดงผลความก้าวหน้าของหน่วยงาน ผลิตเพื่อนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อเป็นอภิธานนาการ หรือผลิตเพื่อการจำหน่าย เป็นต้น

ผู้ผลิตสิ่งพิมพ์ทางด้านพาณิชย์นาวี

ด้วยลักษณะของการประกอบธุรกิจการพาณิชย์นาวีเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ เกี่ยวข้องกับหน่วยงานต่าง ๆ มากมาย ทำให้สิ่งพิมพ์ทางด้านพาณิชย์นาวีไทยมีการผลิตในหลายหน่วยงาน จำแนกหน่วยงานที่ผลิตสิ่งพิมพ์ออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

หน่วยงานในภาครัฐบาลที่ผลิตสิ่งพิมพ์ทางด้านพาณิชย์นาวี แบ่งออกได้เป็น หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ สถาบันการศึกษา และองค์การระหว่างประเทศ และหน่วยงานในภาคเอกชน แบ่งออกเป็น สถาบันการศึกษา บริษัท สมาคม และสำนักพิมพ์

หน่วยงานภาครัฐบาล

1. หน่วยงานราชการ ได้แก่ หน่วยงานระดับกระทรวง กรม กอง ที่รับผิดชอบในกิจการพาณิชย์นาวีระดับประเทศหรือในกิจการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผลิตสิ่งพิมพ์ทุกประเภท ได้แก่ หน่วยงานดังต่อไปนี้

1) กระทรวงคมนาคม

เป็นหน่วยงานที่มีขอบข่ายความรับผิดชอบในงานด้านการขนส่งทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ และการสื่อสาร รวมทั้งอูดุณิมวิทยา ซึ่งเป็นสาขารูปโภคพื้นฐานอันเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ

หน้าที่ความรับผิดชอบด้านการขนส่งทางน้ำ โดยทำหน้าที่ควบคุมดูแล การขนส่งทางน้ำภายในประเทศและพัฒนาเส้นทางการขนส่งก่อสร้าง ควบคุมดูแล ท่าเรือ น้ำลึก ท่าเรือกรุงเทพ และท่าเรือพาณิชย์ต่าง ๆ ให้ความสะดวกในเรื่องการนำร่อง การเทียบท่า อีกทั้งการพาณิชย์นาวี การดูแลบริษัทไทยเดินเรือทะเลอันเป็นบริษัทเดินเรือชกธงไทยเพียงแห่งเดียว

มีส่วนงานในระดับกรมที่เกี่ยวข้องกับการพาณิชย์นาวีได้แก่

- สำนักปลัดกระทรวงคมนาคม มีหน้าที่บริหารราชการทั่วไป กำหนดนโยบายพิจารณาติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลโครงการต่าง ๆ วิเคราะห์วิจัยด้านเศรษฐกิจการขนส่งและคมนาคมโดยทำหน้าที่เป็นศูนย์ประสานงานในสังกัด

- กรมเจ้าท่า มีหน้าที่ในการดำเนินงานควบคุมและบริหารงานเกี่ยวกับทางน้ำ ได้แก่ การเดินเรือ การลำเลียงขนส่งทางน้ำ การนำร่อง การจดทะเบียนเรือ การกำหนดมาตรฐานและออกใบอนุญาตคนประจำเรือ การก่อสร้างปรับปรุงท่าเรือ ควบคุมดูแลมลภาวะทางน้ำและอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการเดินเรือ

- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการพาณิชย์นาวี มีหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานงานเกี่ยวกับการพาณิชย์นาวี ศึกษาและวิเคราะห์โครงการแผนงานเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการ ศึกษาวิจัยและประสานงานในทางวิชาการเกี่ยวกับการขนส่งทางทะเล การประกันภัยทางทะเลการเดินเรือ กิจการอยู่เรือและท่าเรือ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการพาณิชย์นาวี, 2521)

2) กระทรวงพาณิชย์

มีหน้าที่และบทบาท ดังนี้

- ส่งเสริม เร่งรัด พัฒนาการส่งออก เพื่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ อันนำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศ การสร้างงาน และความอยู่ดีกินดีของประชาชน
- จัดระเบียบการค้าและดำเนินธุรกิจการค้าภายใน และการค้าระหว่างประเทศเพื่อความเป็นธรรมแก่ผู้ผลิตและผู้ส่งออก
- ดำเนินการเจรจาการค้าระหว่างประเทศทั้งในระดับทวิภาคี และพหุ-ภาคีเพื่อแก้ไขปัญหาอุปสรรค ปกป้องและรักษาผลประโยชน์ทางการค้าของประเทศ รวมทั้งการขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการค้ากับต่างประเทศ

มีส่วนงานในระดับกรมที่เกี่ยวข้องกับการพาณิชย์ไว้ได้แก่

- กรมการค้าต่างประเทศ มีหน้าที่ จัดระเบียบการส่งออกและนำเข้าสินค้าเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศ การขยายความสัมพันธ์ทางการค้ากับต่างประเทศ การรักษาและปกป้องผลประโยชน์ทางการค้าโดยการหักห้ามการเก็บภาษีตอบโต้การอุดหนุนการส่งออก และการเก็บภาษีต่อต้านการทุ่มตลาด และรักษาสิทธิประโยชน์ทางการค้าจากต่างประเทศ และการกำหนดมาตรฐานสินค้าขาออก และจัดระเบียบการส่งออกซึ่งสินค้ามาตรฐาน
- กรมส่งเสริมการส่งออก มีหน้าที่ เผยแพร่สินค้าไทยในต่างประเทศ โดยวิธีการต่าง ๆ วิจัย วางแผนด้านการค้าและการตลาดเพื่อส่งเสริมการส่งออก พิจารณาเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหา อุปสรรคและวางมาตรการเพื่อส่งเสริมการส่งออก รวบรวมและบริการข้อมูลการค้าแก่ผู้ผลิต ผู้ส่งออกไทยและผู้นำเข้าต่างประเทศ
- กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ มีหน้าที่เสนอแนะนโยบาย แนวทางและมาตรการทางการค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อส่งเสริม แก้ไขปัญหาและสร้างความเป็นธรรมทางการค้าจัดทำดัชนีเศรษฐกิจในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องชี้และประเมินภาวะและแนวโน้มเศรษฐกิจการค้า

3) กระทรวงการคลัง มีหน่วยงานระดับกรมที่เกี่ยวข้อง คือ

- กรมศุลกากร มีหน้าที่ในการจัดเก็บอากรขาเข้า ขาออกสำหรับรายได้แผ่นดินวางระเบียบวิธีการจัดเก็บภาษีอากรเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ป้องกันการปราบปราม การลักลอบ หลีกเลี่ยงหนีศุลกากร เพื่อให้ความเป็นธรรมแก่ผู้เสียภาษีอากร ส่งเสริมการส่งออกและคุ้มครองภายในประเทศ ตลอดจนปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยข้อห้ามต่าง ๆ

การที่มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพาณิชย์หลายหน่วยงาน จึงทำให้มีสิ่งพิมพ์ทางด้านพาณิชย์ผลิตออกมาหลายประเภท ได้แก่ รายงานประจำปี ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมรายละเอียดการดำเนินงานในช่วงที่แล้มา แผนงาน โครงการต่าง ๆ เช่น ผลงานประจำปี (กระทรวงคมนาคม) ฯลฯ รายงานคณะกรรมการต่าง ๆ เช่น รายงานการประชุมยกร่างกฎหมายทะเล (กระทรวงคมนาคม) รายงานการวิจัย เช่น รายงานการวิจัยเรื่องการขนส่งสินค้าทางเรือชายฝั่ง (กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, 2521) รายงานการศึกษาเรื่อง วิเคราะห์ความต้องการบุคลากรด้านพาณิชย์ของประเทศไทย (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการพาณิชย์) รายงานสถิติเช่น Shipping Statistics 1991: Ship Movement Series (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการพาณิชย์) หรือผลิตในลักษณะของประเภท หนังสือทั่วไป บรรณานุกรม คู่มือ และจุลสาร เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของการผลิตสิ่งพิมพ์นั้นมี 2 ประการ คือ ผลิตเพื่อการดำเนินงานโดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับงานในความรับผิดชอบ และการผลิตเพื่อการประชาสัมพันธ์ หรือเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางด้านพาณิชย์หรือด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง รายงาน จุลสาร โดยมีวัตถุประสงค์ในการผลิตเพื่อการดำเนินงาน มีเนื้อหาเกี่ยวกับงานในความรับผิดชอบ หรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางด้านพาณิชย์

2) รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานรัฐวิสาหกิจหมายถึงกิจการที่รัฐบาลเป็นเจ้าของ อาจเป็นเจ้าของทั้งหมด หรืออาจเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ รูปแบบของกิจการอาจมีฐานะเป็นกอง บริษัทรัฐ บริษัทจำกัด ตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือองค์กรที่มีการจัดตั้งเฉพาะหน่วยงานที่ผลิตสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หน่วยงานดังนี้

- การท่าเรือแห่งประเทศไทย สังกัดกระทรวงคมนาคม มีหน้าที่หลักในการให้บริการแก่เรือและสินค้า ได้แก่ ชุดลอกบำรุงรักษาและติดตั้งเครื่องหมายทางเดินเรือ ตลอดแนวร่องน้ำ ดำเนินการรับเรือ รับสินค้า ควบคุมการขนถ่าย บรรทุก ยกขน เคลื่อนย้าย

เก็บรักษาและส่งมอบสินค้าให้แก่เจ้าของสินค้าในอัตราค่าภาระที่เป็นธรรมทั้งท่าเรือกรุงเทพ และท่าเรือแหลมฉบัง

- บริษัทไทยเดินเรือทะเล จำกัด สังกัดกระทรวงคมนาคม เป็นสายการเดินเรือแห่งชาติ ที่ให้บริการขนส่งทางทะเล บริการด้านคลังสินค้าและท่าเรือ ให้เช่าและเช่าเรือเพื่อประกอบกิจการขนส่งสินค้าทางทะเล และทำหน้าที่เป็นตัวแทนของบริษัทฯ และนายหน้าในกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งทางทะเล

ตัวอย่างสิ่งพิมพ์ที่ผลิต ได้แก่ รายงานประจำปี (การทำเรือแห่งประเทศไทย, 2537) คู่มือการปฏิบัติงานด้านการเดินเรือ (บริษัท ไทยเดินเรือทะเล จำกัด, 2526) เป็นต้น

3) สถาบันการศึกษา เป็นหน่วยงานหนึ่งที่บทบาทต่อการจัดการเรียนการสอนทางด้านพาณิชยนาวิซึ่งเป็นไปตามแผนพัฒนาบุคลากรสำหรับกิจการพาณิชยนาวิทั้งบนเรือและบนฝั่ง โดยให้มีการเปิดการเรียนการสอนวิชาการเดินเรือ บริหารธุรกิจพาณิชยนาวิ เศรษฐศาสตร์การขนส่งทางทะเล สถาบันดุษฎีบัณฑิตและวิศวกรรมช่างกลทั้งระดับปริญญาและต่ำกว่าปริญญา สถาบันที่มีบทบาทต่อการศึกษาในด้านนี้ ได้แก่

- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เปิดสอนหลักสูตรด้านการพาณิชยนาวิ 2 คณะ ได้แก่ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ได้เริ่มเปิดสอนหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาพาณิชยนาวิ ตั้งแต่ปี 2526 จนถึงปี 2537 ได้พัฒนาหลักสูตรเป็นสาขาวิชาการจัดการขนส่งระหว่างประเทศ คณะวิศวกรรมศาสตร์ เปิดหลักสูตรปริญญาวิศวกรรมบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมทางเรือ เพื่อผลิตบัณฑิตที่ปฏิบัติงานในอุตสาหกรรมต่อเรือและซ่อมเรือ และได้มีคณะที่เปิดสอนเป็นบางรายวิชาได้แก่ คณะนิติศาสตร์ เปิดสอนวิชาเกี่ยวกับกฎหมายทะเล และคณะเศรษฐศาสตร์ที่เปิดสอนวิชาด้านเศรษฐศาสตร์ด้านการขนส่ง นอกจากนี้ ได้มีการจัดตั้งสถาบันวิจัย 1 แห่ง คือ สถาบันพาณิชยนาวิ เพื่อประสานงานกับคณะต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ทำหน้าที่พัฒนาบุคลากรที่ปฏิบัติงานอยู่แล้วในธุรกิจพาณิชยนาวิ ให้มีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานสากล ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาและเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจพาณิชยนาวิ และเป็นแหล่งรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลและสถิติด้านพาณิชยนาวิ

- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้จัดตั้งสาขาการพาณิชย์ขึ้นในคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชีในระดับปริญญาตรี ตั้งแต่ปี 2525 ปัจจุบันได้มีการขยายสาขาวิชาการพาณิชย์นาวีเป็นสาขาบริหารการขนส่งระหว่างประเทศ

- ศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวี มีฐานะเป็นหน่วยงานระดับกอง ในสังกัดกรมเจ้าท่า ดำเนินการสอนและฝึกอบรมบุคลากรเพื่อประกอบอาชีพนักเดินเรือ ตาม มาตรฐานสากล

สถาบันการศึกษาที่เปิดสอนทางด้านพาณิชย์นาวีในต่างประเทศ ได้แก่ Korea Maritime University จัดตั้งปี 2488 เปิดสอนด้านคนประจำเรือ (Marine officer's Program) และด้าน General Maritime Industry Program ในระดับปริญญาตรี โท และเอก

Merchant Marine Academy ในรัฐนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา เปิดสอนการพาณิชย์นาวีในหลักสูตรระดับปริญญาตรี

The University of Wales โดย Institute of Science and Technology เน้นการจัดการศึกษาด้าน Port and Shipping Administration

International Maritime Training Feademy ประเทศเนเธอร์แลนด์ เป็นวิทยาลัยการฝึกอบรมทางทะเลระหว่างประเทศ เปิดสอนด้านการจัดการขนส่งและท่าเรือ (Shipping and Port Management)

University of Antwerp ประเทศเบลเยียม เปิดทำการสอนด้านปริญญาโทหลักสูตร การบริหารท่าเรือ (Port Management and Harbour Administration)

World Maritime University (WMU) ประเทศสวีเดน จัดตั้งในปี 1983 วัตถุประสงค์ในการฝึกอบรมบุคลากรด้านกิจการทางทะเล

สิ่งพิมพ์ทางด้านพาณิชย์นาวีที่ผลิตในสถาบันการศึกษานี้ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษา การค้นคว้า วิจัย และการเรียนการสอน ทำให้มีการผลิตสิ่งพิมพ์ที่สอดคล้องกับหลักสูตร สิ่งพิมพ์ที่ผลิตได้แก่ เอกสารการสอน ตำรา การวิจัย การผลิตสิ่งพิมพ์ที่มีจำนวนมากและมีการพิมพ์สิ่งพิมพ์ทางด้านนี้อย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างสิ่งพิมพ์ที่ผลิตได้แก่ การบริหารท่าเรือ (สถาบันพาณิชย์นาวี, 2533) การบัญชีธุรกิจพาณิชย์นาวี (วิไล วีระปรีย, มปป..) เป็นต้น

4) องค์การระหว่างประเทศ ได้แก่ องค์การระหว่างประเทศ ที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความร่วมมือระหว่างกันในการพัฒนากิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพาณิชย์

นาวี ตัวอย่างขององค์การระหว่างประเทศ ได้แก่ ESCAP (Economic and Social Commission for Asia and the Pacific) UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development) JICA (Japan International Cooperation Agency) และ IMO (International Maritime Organization) มีการผลิตสิ่งพิมพ์หลายประเภท เช่น คู่มือ วิจัย รายงานการสัมมนา ตัวอย่างสิ่งพิมพ์ที่ผลิต ได้แก่ Asean fleet development study : analysis fo the Potential development of the Asean deep sea fleets (ESCAP, 1988) Dredging for navigation : a handbook for port and Waterways authorities (ESCAP, 1991) The commercial risk factor in container terminal management (UNCTAD, 1987), Manual on port management (UNCTAD, 1976), Review of maritime transport (UNCTAD, 1986) A study report on master plan shipbulidling indurtry development in the Kingdom of Thailand (JICA, 1989) International Covention for the Safety of life at Sea-SOLUS (IMO, 1992) และ MARPOL73/78 (IMO, 1991) เป็นต้น

หน่วยงานในภาคเอกชน

หน่วยงานในภาคเอกชนที่ผลิตสิ่งพิมพ์ทางด้านพาณิชย์นาวี แบ่งออกเป็น สถาบันการศึกษา บริษัท สมาคม และสำนักพิมพ์ ดังนี้

1) สถาบันการศึกษา ได้แก่ สถาบันการศึกษาในภาคเอกชนที่มีการผลิตสิ่งพิมพ์ทางด้านพาณิชย์นาวีเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตร ตัวอย่างสิ่งพิมพ์ เช่น การขนส่งทั่วไป(ธนสวรรค์ แขวงโสภมา) เพื่อประกอบการเรียนการสอนหลักสูตรคณะวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ และการประกันภัยและการขนส่งสินค้าทางทะเลสทท 174 (นิภา กาญจนพงศ์) ผลิตในหมวดวิชาธุรกิจการค้าต่างประเทศตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) พ.ศ. 2527 ประเภทวิชาบริหารธุรกิจ เป็นต้น

2) บริษัท เป็นหน่วยงานของภาคเอกชนที่ประกอบธุรกิจทางด้านพาณิชย์นาวี หรือเป็นองค์กรที่ผลิตสิ่งพิมพ์ในเชิงการค้า หรือพิมพ์เพื่อเผยแพร่การดำเนินงาน

สิ่งพิมพ์ทางด้านพาณิชย์นาวีที่ผลิต ได้แก่ รายงานประจำปีของ (บริษัท อาร์ ซีแอล จำกัด, 2531) โครงการทำเรือน้ำลึกสี่ชั่งทอง มิติใหม่ของธุรกิจพาณิชย์นาวีไทย (บริษัท สีชั่งทองเทอร์มินัล จำกัด, มปป..) ความรู้ทั่วไปว่าด้วย กฎหมายเกี่ยวกับการศุลกากร (บริษัท ไอโอนิค, 2536) เป็นต้น

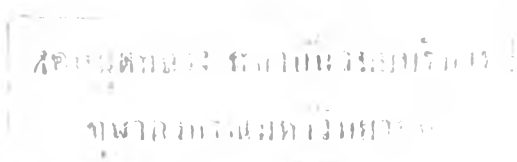
3) สมาคม เป็นหน่วยงานหรือองค์กรที่เกิดจากการรวมกลุ่มของบุคคลในสาขาวิชาชีพ เพื่อวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่ง มักรวมกลุ่มโดยไม่หวังผลทางการค้า แต่ในขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่เผยแพร่วิชาการต่างๆ ทางด้านพาณิชย์นาวีและสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตัวอย่างสมาคมวิชาชีพทางด้านพาณิชย์นาวีในประเทศไทย ได้แก่ สมาคมเจ้าของเรือไทย(Thai Shipowners's Association: TSA) สมาคมตัวแทนและเจ้าของเรือกรุงเทพ (Bangkok Shipowners and Agents Association: BSAA) สมาคมผู้รับจัดการขนส่งระหว่างประเทศ (Thai International Freight Forwarders Association: TIFFA) และสมาคมต่อเรือและซ่อมเรือไทย (Thai Ship-builder and Repairers Association)

สมาคมวิชาชีพต่างประเทศ ได้แก่ สมาคมจัดชั้นเรือ (Classification Society) ซึ่งถือกำเนิดด้วยการสนับสนุนและความไว้วางใจจากธุรกิจให้ทำหน้าที่ตรวจเรือ กำหนดมาตรฐานการออกแบบเรือ การต่อเรือ การตรวจการต่อเรือ ณ ู่เรือ การตรวจสภาพเรือเป็นระยะๆ ภายหลังจากนำเรือลงทะเล สมาคมที่ได้รับการยอมรับจากนานาประเทศ เช่น

- Lloyd's Register of Shipping (อังกฤษ)
- American Bureau of Shipping (อเมริกา)
- Det Norske Veritas (นอร์เวย์)
- Germanischer Lloyd (เยอรมันนี)
- Nippon Kaiji Kyokai (ญี่ปุ่น)
- Polish Register of Shipping (โปแลนด์)

ตัวอย่างสิ่งพิมพ์ที่ผลิต ได้แก่ A guide to Shipbreaking (Japan Association of Ship Scrapping Promotion, 1991) Japanese ship machinery directory (Japan Ship Machinery Export Association, 1984) Lloyd's Register of Shipping เป็นต้น

4) สำนักพิมพ์ ผลิตสิ่งพิมพ์ทางด้านพาณิชย์นาวี หลายประเภท ได้แก่ หนังสือคู่มือ นามานุกรม สิ่งพิมพ์ ในประเทศไทยไม่มีสำนักพิมพ์เฉพาะสาขาทางด้านพาณิชย์นาวี มีบางสำนักพิมพ์ที่มีการจัดสิ่งพิมพ์ในบางสาขาวิชา เช่น สำนักพิมพ์นิติธรรม มีการผลิตสิ่งพิมพ์ทางด้านกฎหมายทางด้านพาณิชย์นาวี ได้แก่ พรบ.การกักเรือ พ.ศ.2534, และกฎหมายทะเลเกี่ยวกับเรือและสิทธิหน้าที่ของเจ้าของเรือ (ไมตรี ดันติวุฒานนท์, มปป.) เป็นต้น

ในต่างประเทศมีสำนักพิมพ์เฉพาะทางด้านพาณิชย์นาวี ได้แก่ สำนักพิมพ์แฟร์เพลย์ (Fairplay Publication) มีสำนักงานใหญ่ที่ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ มีสิ่งพิมพ์ที่ผลิต ได้แก่ วารสาร Fairplay (รายสัปดาห์) และหนังสือทั่วไปทางด้านพาณิชย์นาวี โดยสำนักพิมพ์จะมีการพิมพ์รายการหนังสือ เพื่อใช้ในการเผยแพร่สิ่งพิมพ์ของสำนักพิมพ์เผยแพร่ให้แก่สมาชิกเป็นระยะ สำนักพิมพ์ลอยด์ (Lloyd's of London Press Limited) มีสำนักงานใหญ่ที่ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ มีสิ่งพิมพ์หลายประเภท ตัวอย่าง สิ่งพิมพ์ได้แก่ วารสาร เช่น Lloyd's Maritime Asia, Lloyd's of Shipping Economist, Ship Manager และผลิตหนังสือครอบคลุมทุกเนื้อหาทางด้านพาณิชย์นาวี ได้แก่ Lloyd's Port of the World, Ship Manager และ The Collision Regulations เป็นต้น

นอกจากนี้ ในการผลิตสิ่งพิมพ์ของภาครัฐบาลและเอกชนจะมีผู้เขียน ซึ่งได้แก่ นักวิชาการ นักวิจัย ผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ ที่ได้ผลิตข้อมูลในลักษณะของสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ เช่น ตำรา งานวิจัย บทความ เป็นต้น

เนื้อหาทางด้านพาณิชย์นาวี

การแบ่งเนื้อหาสิ่งพิมพ์ทางด้านพาณิชย์นาวี มีระบบต่าง ๆ แบ่งเนื้อหา ดังนี้

1. การจัดหมู่ของห้องสมุดรัฐสภาอเมริกัน (Library of Congress Classification) มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพาณิชย์นาวี ในหมวด HE (Transportation and Communication) หมวด JX (International Law) หมวด K (Laws) หมวด T (Technology) และหมวด V (Navigation) แบ่งเนื้อหาทางด้านพาณิชย์นาวี ได้ดังนี้

1.1 ธุรกิจการขนส่งทางเรือ (Merchant Marine) ประกอบด้วยเรื่องเกี่ยวกับ เส้นทาง การขนส่งภายในประเทศ ท่าเรือ สมาคมและองค์กรประเภทของเรือสินค้า การจดทะเบียนเรือ ค่าระวางบรรทุกสินค้า ไบตราส่ง บริษัทเรือ การประกันภัยทางทะเล

1.2 กฎหมายทางด้านพาณิชย์นาวี (Maritime Law) ประกอบด้วยเรื่องกฎหมายด้านการขนส่งต่าง ๆ เช่น กฎหมายกักเรือ กฎหมายการรับขนของทางทะเล การออกข้อบังคับกฎหมาย อนุสัญญาและข้อตกลงระหว่างประเทศ

1.3 วิศวกรรมการต่อเรือและซ่อมเรือ (Marine Engineering) ประกอบด้วย เรื่องเกี่ยวกับทฤษฎีการต่อเรือและซ่อมเรือ เรือประเภทต่าง ๆ วิศวกรรมเรือ การลอยและการทรงตัวของเรือนาวาพลวัฒน์

1.4 การเดินเรือ (Navigation) ประกอบด้วยเรื่องเกี่ยวกับ กฎระเบียบการเดินเรือ เอกสารเรือ ความปลอดภัยในการเดินเรือ สัญญาและอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการเดินเรือ ผู้ประกอบอาชีพเดินเรือ การบำรุงรักษาเรือ การขนถ่ายสินค้า

2. การแบ่งตามหลักสูตรการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา การจัดการเรียนการสอนตามนโยบายการพัฒนากำลังคนด้านพาณิชย์นาวี ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525-2529 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2525) โดยกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาการพาณิชย์นาวี ไว้ 2 ลักษณะ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการพาณิชย์นาวี, 2533) คือ

2.1 ด้านการเดินเรือ (Sea-Going Manpower) ประกอบด้วยเนื้อหาสาขา การเดินเรือดาราศาสตร์ การเรือ กฎหมายและข้อบังคับระหว่างประเทศ การบรรทุกและจัดระวางสินค้า และวิศวกรรมเรือ

2.2 ด้านธุรกิจพาณิชย์นาวี (Shore-Based Manpower) ประกอบด้วย เนื้อหาด้านเศรษฐศาสตร์การขนส่ง สถาปัตยกรรมเรือและวิศวกรรมเรือ การบัญชี กิจการพาณิชย์นาวี ธุรกิจการขนส่งทางเรือ การประกันภัยทางทะเล การบริหารท่าเรือ เป็นต้น

3. การแบ่งตามลักษณะการปฏิบัติ บัณฑิตงานธุรกิจ (หลักสูตรอบรมระยะสั้น Shipping Business, 2532) แบ่งเนื้อหา ดังนี้

3.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเรือสินค้าและลักษณะของเรือสินค้าประเภทต่าง ๆ

3.2 องค์กรและการจัดการในธุรกิจการขนส่งทางทะเล ประกอบด้วย เรื่องเกี่ยวกับ บริษัทเรือ ตัวแทนเรือ และตัวแทนรับจัดการขนส่งระหว่างประเทศ

3.3 เอกสารที่ใช้ในธุรกิจการขนส่งทางเรือ ประกอบด้วย เรื่อง การจัดทำเอกสารสินค้าขาออก เช่น ใบจองเรือ ใบส่งนำสินค้าลงเรือ เอกสารสินค้าเข้า ได้แก่ ใบตราส่งสินค้าทางทะเล บัญชีสินค้าของเรือ เอกสารที่ใช้ในการดำเนินการทางการเงิน เป็นต้น

3.4 ความรู้ด้านท่าเรือและการปฏิบัติงานในท่าเรือ

3.5 การตลาดในธุรกิจการพาณิชย์นาวี

3.6 การเช่าเรือ ประกอบด้วยเนื้อหา ประเภทการเช่าเรือ สัญญาเช่าเรือ เงื่อนไขการเช่าเรือ

3.7 การประกันภัยทางทะเลและการเรียกร้องค่าเสียหาย ประกอบด้วย
เนื้อหาประเภทของการประกันภัย การดำเนินการเรียกร้องค่าเสียหาย

3.8 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายธุรกิจการพาณิชย์นาวี ประกอบด้วย
เนื้อหาด้าน สัญญาการซื้อขายระหว่างประเทศ กฎหมายที่บังคับใช้ และกฎหมายอื่น ๆ ที่
เกี่ยวข้อง

4. การแบ่งตาม Thesaurusaufbau “SEEVERKENNSWIRTSCHAFT UND
LOGISTIK” ของ ISL Bremen ได้กำหนดเนื้อหาทางด้านพาณิชย์นาวี ประกอบด้วยเนื้อหา
การขนส่งทั่วไป ค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ได้แก่ ค่าธรรมเนียมท่าเรือและค่าธรรมเนียมการเดินทาง
เรือ การเคลื่อนย้ายสินค้า ระบบคอนเทนเนอร์ เอกสารการขนส่ง ท่าเรือและประสิทธิภาพการ
ให้บริการของท่า การต่อเรือ บุคลากรประจำเรือ กฎหมายและอนุสัญญาที่เกี่ยวข้อง

การจัดบริการของแหล่งสารนิเทศทางด้านพาณิชย์นาวี

สำหรับแหล่งสารนิเทศที่มีลักษณะของห้องสมุด ที่ทำหน้าที่รวบรวมสิ่งพิมพ์ทาง
ด้านพาณิชย์นาวี มีการให้บริการสิ่งพิมพ์ทางด้านพาณิชย์นาวี เพื่อช่วยเหลือผู้ที่มาค้นคว้า
วิจัย ให้สามารถเข้าถึงสารนิเทศที่ต้องการได้มากที่สุด งานที่ให้บริการจึงมีระดับลึกซึ่งกว่า
ห้องสมุดประเภทอื่น ๆ โดยเฉพาะต้องมีบริการสารสนเทศที่จำเป็น (สมาคมห้องสมุดแห่ง
ประเทศไทย, 2531) ดังนี้

1. บริการให้ยืมวัสดุสารนิเทศ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ใช้ได้ใช้ประโยชน์ของสิ่งพิมพ์
มากที่สุด โดยสามารถนำสิ่งพิมพ์ออกจากห้องสมุด ซึ่งเป็นไปตามระเบียบการยืมของ
ห้องสมุดเฉพาะแต่ละแห่ง

2. บริการยืมระหว่างห้องสมุด เป็นบริการที่ห้องสมุดจัดยืมหนังสือหรือสิ่งพิมพ์
ต่าง ๆ ที่ห้องสมุดไม่มี มาจากห้องสมุดอื่นให้ตามความต้องการของผู้ใช้ เป็นความร่วมมือ
ระหว่างห้องสมุดประเภทต่าง ๆ

3. บริการข่าวสารทันสมัยเป็นบริการช่วยเสริมให้ผู้ใช้ได้ติดตามความก้าวหน้า
ใหม่ในสาขาวิชาการ การเผยแพร่ ทำได้ 2 ลักษณะ คือ การทำสำเนาสารบัญญวารสารฉบับล่าสุดที่ห้องสมุดได้รับและการหมุนเวียนวารสารฉบับล่าสุดให้ผู้ใช้

4. บริการเลือกสารสนเทศเฉพาะบุคคล ได้แก่การรวบรวมบรรณานุกรม การจัดหารวบรวมเรื่องเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้แก่บุคคลตามความสนใจ

5. บริการแนะนำแหล่งสารสนเทศ บริการนี้มีหน้าที่รวบรวมข้อสนเทศเกี่ยวกับข้อมูล และแหล่งสารสนเทศที่เป็นสิ่งพิมพ์และบุคคลในสาขาที่เกี่ยวข้อง เพื่อแนะนำให้ผู้ใช้ได้ทราบแหล่งของข้อมูลต่อไป

6. บริการตอบคำถาม บริการตอบคำถามเพื่อช่วยการค้นคว้า เป็นบริการที่ห้องสมุดจะจัดบรรณารักษ์ที่มีความรู้ความชำนาญไว้คอยให้บริการตอบคำถาม ทั้งที่เป็นคำถามทั่วไปหรือคำถามเฉพาะเจาะจง ซึ่งบรรณารักษ์จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับสาขาที่ให้บริการอย่างดี รู้เรื่องสิ่งพิมพ์ มีเครื่องมือที่จะนำไปสู่เนื้อหาเฉพาะเจาะจงได้ ซึ่งการให้บริการนี้อาจให้บริการภายในห้องสมุดทางโทรศัพท์หรือทางไปรษณีย์

7. บริการสารสังเขปและดรรชนี เป็นบริการที่ห้องสมุดจัดทำขึ้นเพื่อช่วยผู้ใช้ในการค้นบทความ เอกสาร อาจจัดทำในรูปของบัตรรายการ หรือจัดพิมพ์ในรูปเล่ม ให้รายละเอียดสำหรับสารสังเขปจะมีเรื่องย่อเพิ่มเติม (สุนทรีย์ หังสสุต, 2531)

8. บริการค้นฐานข้อมูล ฐานข้อมูลสิ่งพิมพ์ที่ห้องสมุดจัดทำขึ้น เป็นบริการที่จัดให้มี เช่น ฐานข้อมูลบัตรรายการ หรือ ฐานข้อมูลในรูปซีดีรอม หรือฐานข้อมูลในระบบออนไลน์

การจัดทำเครื่องมือช่วยค้นสิ่งพิมพ์ทางด้านพาณิชยนาวิ

ด้วยลักษณะของเนื้อหาของสิ่งพิมพ์เฉพาะสาขา ทำให้แหล่งสารสนเทศจำเป็นต้องทำเครื่องมือช่วยค้นซึ่งเปรียบเสมือนดรรชนีให้ผู้ใช้เข้าถึงสิ่งพิมพ์ที่ต้องการได้ เครื่องมือช่วยค้นประเภทต่าง ๆ แบ่งออกได้ดังนี้

1) บัตรรายการหมายถึง บัตรที่บันทึกรายการต่าง ๆ ของหนังสือแต่ละเล่ม ระบุรายการ ดังนี้ ชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง ครั้งที่พิมพ์ สถานที่พิมพ์ สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์ ปีที่พิมพ์ จำนวนหน้าหรือจำนวนเล่ม ภาพประกอบ ชื่อชุดหนังสือ ตลอดจนข้อความที่เป็นรายละเอียดอื่น ๆ ที่มีค่าควรแก่การบันทึกไว้ นอกจากนี้มีเลขเรียกหนังสือ และแนวสืบค้น แล้วนำมาเรียงลำดับเข้าด้วยกันในตู้บัตรรายการตามอักษร ตัวเลข ด้วยเนื้อหาการพาณิชยนาวิมีลักษณะ

เนื้อหาที่เฉพาะด้าน การจัดทำบัตรรายการจำเป็นต้องมีรายละเอียดมากกว่าบัตรรายการทั่วไป โดยเฉพาะการกำหนดหัวเรื่องที่เฉพาะสาขาวิชาทางด้านพาณิชยนาวิ ของหนังสือแต่ละเล่ม มากกว่า 1 หัวเรื่อง วัตถุประสงค์ของการจัดทำบัตรรายการเพื่อเป็นเครื่องมือที่สามารถช่วยให้ผู้ใช้ทราบว่า เรื่องราวที่ต้องการหรือค้นคว้ามีอยู่ในแหล่งสารนิเทศ หรือมีเอกสารอื่น ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้อง และห้องสมุดได้จัดไว้ให้ใช้ ณ ที่ใด บัตรรายการเป็นเครื่องมือช่วยค้นแบบดั้งเดิมของห้องสมุด ปัจจุบันนี้มีห้องสมุดได้จัดทำฐานข้อมูลสิ่งพิมพ์และบันทึกไว้ในเครื่องคอมพิวเตอร์ ตัวอย่าง ฐานข้อมูลทางด้านพาณิชยนาวิ ได้แก่ Seabase ของบริษัท Fairplay ซึ่งให้รายละเอียดเกี่ยวกับ เรือสินค้าที่ได้จดทะเบียนเรือ (Ship Register) มีข้อมูลเกี่ยวกับชื่อเรือ เจ้าของเรือ (Owner)/ผู้ประกอบการ (Operator) ขนาดและน้ำหนักบรรทุกของเรือ (Dwt) ชื่อบริษัท/ผู้ต่อเรือ ประเภทของสินค้าที่ขนส่ง Marine Technology Abstract ของ The Institute of Marine Engineers ซึ่งเป็นฐานข้อมูลเกี่ยวกับวิศวกรรมการต่อเรือและซ่อมเรือ โดยให้รายละเอียดเป็นสารสังเขปสั้น ๆ เป็นต้น เพื่อให้ผู้ใช้สามารถค้นหารายการสิ่งพิมพ์ได้รวดเร็วขึ้นกว่าค้นด้วยมือ

2) เครื่องมือช่วยอื่น ๆ นอกจากบัตรรายการแล้ว การจัดทำเครื่องมือช่วยค้นอื่น ๆ ขึ้นอยู่กับห้องสมุดแต่ละแห่งที่จะจัดทำ เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยค้นสำหรับผู้ใช้ในการเข้าถึงเนื้อหาทางด้านพาณิชยนาวิในสิ่งพิมพ์ทุกประเภท ได้แก่ การจัดทำทะเบียนสิ่งพิมพ์เพื่อช่วยค้นรายชื่อสิ่งพิมพ์ทางด้านพาณิชยนาวิที่ห้องสมุดมี การจัดทำบรรณานุกรมเพื่อรวบรวมสิ่งพิมพ์เนื้อหาทางด้านพาณิชยนาวิในสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ ที่มีในห้องสมุดโดยเรียงลำดับตามอักษรของผู้แต่ง หรือหัวเรื่อง หรือชื่อเรื่อง หรือการจัดทำดรรชนีวารสาร เพื่อเข้าถึงบทความหรือเรื่องราวต่าง ทางด้านพาณิชยนาวิ เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งพิมพ์ทางด้านพาณิชยนาวิไทย เท่าที่สำรวจได้ มีเพียงเรื่องเดียวคือ งานของ จินตนา บุญบังการ (2536) ได้ศึกษาโครงการการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลทางพาณิชยนาวิ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของข้อมูลที่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้จัดเก็บรวบรวม โดยศึกษาในด้านที่มาของข้อมูล ชื่อข้อมูล ระยะเวลาที่รวบรวม ความถี่ในการปรับปรุง รายละเอียดของข้อมูล แหล่งข้อมูลข่าวสารทางพาณิชยนาวิ และชนิดของข้อมูล ตลอดจนจนถึงความต้องการของระบบข้อมูลข่าวสารของผู้ประกอบธุรกิจทางด้านพาณิชยนาวิ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลในแหล่งข้อมูลทางพาณิชยนาวิ คือ กระทรวงคมนาคม ได้แก่ กรมเจ้าท่า สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการ

พาณิชย์นาวี กระทรวงการคลัง ได้แก่ กรมศุลกากร กระทรวงพาณิชย์ รัฐวิสาหกิจ ได้แก่ การท่าเรือแห่งประเทศไทย และบริษัทไทยเดินเรือทะเล สมาหอการค้า และ ESCAP ผลการศึกษาพบว่า การผลิตสิ่งพิมพ์มีการกระจายอยู่ในหลายหน่วยงาน ลักษณะข้อมูลที่รวบรวมยังอยู่ในรูปแบบที่ไม่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลกันได้และในบางส่วนยังจัดเก็บไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยได้เสนอว่าธุรกิจมีแนวโน้มที่จะใช้ข้อมูลจากแหล่งสารสนเทศดังกล่าวเพิ่มขึ้น จึงเห็นสมควรมีการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลในการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางด้านพาณิชย์นาวีทั้งภายในและระหว่างประเทศต่อไป

นอกจากนี้ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์สิ่งพิมพ์เฉพาะสาขา คืองานของกันยา อ้อประเสริฐ(2530) ได้ศึกษาทรัพยากรสารสนเทศที่เกี่ยวกับการศึกษาท้องถิ่นในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะศึกษาปริมาณ ประเภท และเนื้อหาของสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวกับการศึกษาท้องถิ่นจำนวน 16 แห่ง และศึกษาการบริหารงาน การดำเนินงานด้านเทคนิคและการให้บริการ อุปสรรคและแนวทางแก้ไข สรุปผลการวิจัยได้ว่า ห้องสมุดสถาบันการศึกษาเป็นแหล่งที่มีศักยภาพสูงสุดในการรวบรวมสิ่งพิมพ์ประเภทสิ่งพิมพ์ท้องถิ่นที่มากที่สุด ได้แก่ หนังสือ และปัญหาของแห่งที่มีการรวบรวมสิ่งพิมพ์ว่า ขาดบุคลากรผู้รับผิดชอบโดยตรง ขาดงบประมาณสนับสนุน และในด้านเครื่องมือช่วยค้นสิ่งพิมพ์ ซึ่งได้แก่บัตรรายการและดรรชนีประเภทต่าง ๆ นั้นพบว่า ส่วนใหญ่ยังไม่สมบูรณ์และแหล่งสารสนเทศส่วนใหญ่ขาดเครื่องมือช่วยค้นที่มีประสิทธิภาพและบางแห่งก็ไม่มีการทำเครื่องมือช่วยค้นสิ่งพิมพ์

แหล่งสารสนเทศทางด้านพาณิชย์นาวีของไทย

แหล่งสารสนเทศทางด้านพาณิชย์นาวีของไทย ที่จะนำเสนอในส่วนนี้เป็นข้อมูลที่ได้อิงวิเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์ (ตอนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปของห้องสมุด) ซึ่งได้สัมภาษณ์จากบรรณารักษ์/หัวหน้าแหล่งสารสนเทศ ในแหล่งสารสนเทศทางด้านพาณิชย์นาวี ในสถาบัน/องค์กร จำนวน 17 แห่ง ได้แก่ กรมเจ้าท่า กรมศุลกากร กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการค้าพาณิชย์ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน สำนักงานปลัดกระทรวงคมนาคม การท่าเรือแห่งประเทศไทย ศูนย์การบรรจุกีฬาไทย คณะพาณิชย์ศาสตร์และการบัญชี และสถาบันพาณิชย์นาวี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะพาณิชย์ศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวี สำนักงานตลิ่งก๊ก แอนด์ กิบบินส์ และหอการค้าไทย โดยแหล่งสารสนเทศเหล่านั้นมีลักษณะเป็นห้องสมุดหรือศูนย์ข้อมูลที่ทำหน้าที่รวบรวมสิ่งพิมพ์ทางด้านพาณิชย์นาวีไทย

พบว่า ข้อมูลทั่วไปของห้องสมุดในด้านฐานะและสังกัด เวลาทำการของห้องสมุด เนื้อที่และจำนวนที่นั่งอ่าน บุคลากรในห้องสมุด งบประมาณ ปริมาณสิ่งพิมพ์ทั้งหมด และจำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ที่ใช้ในห้องสมุด มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ฐานะและสังกัดของห้องสมุด

ห้องสมุดทางด้านพาณิชยนาวิของไทยจำนวนมากที่สุด คือ 9 แห่ง มีฐานะเป็นงานหรือหมวด รองลงมา 5 แห่งมีฐานะเป็นแผนก มีเพียง 3 แห่ง เท่านั้นที่มีฐานะเป็นฝ่าย ได้แก่ ห้องสมุดในหน่วยงานต่อไปนี้ คือ กรมส่งเสริมการส่งออก สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน

สังกัดของห้องสมุด เมื่อจำแนกห้องสมุดตามหน่วยงานที่สังกัด ซึ่งมี 3 กลุ่ม คือ งานวิชาการ งานประชาสัมพันธ์ และงานกฎหมาย แล้วพบว่า ห้องสมุดจำนวนมากที่สุดคือ 9 แห่ง สังกัดหน่วยงานวิชาการ รองลงมาคือ 6 แห่ง สังกัดหน่วยงานด้านประชาสัมพันธ์ และน้อยที่สุด คือ 2 แห่ง สังกัดหน่วยงานด้านกฎหมาย ได้แก่ ห้องสมุดกรมศุลกากรและห้องสมุดสำนักงานตลิ่งกิติ แอนด์ กิบบินส์ รายละเอียดดังปรากฏในตารางที่ 1

‘ตารางที่ 1 ฐานะและสังกัดของแหล่งสารนิเทศที่มีการรวบรวมสิ่งพิมพ์ทางด้านพาณิชยนาวิไทย

แหล่งสารนิเทศ (N=17)	ฐานะ (N=17)			สังกัด (N=17)		
	ฝ่าย	แผนก	งาน/หมวด	วิชาการ	ประชาสัมพันธ์	กฎหมาย
หน่วยงานราชการ						
กรมเจ้าท่า, ห้องสมุด			x	x		
กรมศุลกากร, ห้องสมุด			x			x
กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, ห้องสมุด			x		x	
กรมส่งเสริมการส่งออก, ห้องสมุด	x				x	
กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, ห้องสมุด			x	x		
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ						
และสังคมแห่งชาติ, ห้องสมุด	x			x		
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการพาณิชย์นาวิ, ห้องสมุด			x	x		
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, ห้องสมุด	x				x	
สำนักงานปลัดกระทรวงคมนาคม, ห้องสมุด		x			x	
รัฐวิสาหกิจ						
การทำเรือแห่งประเทศไทย, ห้องสมุด			x	x		
ศูนย์การบรรจุหีบห่อไทย, ห้องสมุด		x			x	
สถาบันการศึกษา						
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย						
คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี, ห้องสมุด			x	x		
สถาบันพาณิชยนาวิ, ห้องสมุด			x	x		
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์						
คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี, ห้องสมุด		x		x		
ศูนย์ฝึกพาณิชยนาวิ			x	x		
หน่วยงานภาคเอกชน						
สำนักงานดิลก็ที แอนด์ กิบบิน, ห้องสมุด		x				x
หอการค้าไทย, ศูนย์ข้อมูล		x			x	
รวม	3	5	9	9	6	2

2. เวลาทำการของห้องสมุด

ห้องสมุดทุกแห่ง เปิดทำการในวันเวลาราชการ มีห้องสมุด 3 แห่ง ที่เปิดบริการนอกเวลาราชการด้วย คือ ห้องสมุดคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (เปิดบริการวันจันทร์ - ศุกร์ เวลา 8.00 - 20.00 และวันเสาร์ 9.00 - 16.00 น.) ห้องสมุดคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (เปิดบริการ วันจันทร์-ศุกร์ เวลา 8.00-19.00 และวันเสาร์ 9.00-16.00 น.) และห้องสมุดศูนย์ฝึกพาณิชยนาวิ (เปิดบริการวันจันทร์และวันเสาร์ 8.00 - 16.30 และวันอังคาร-ศุกร์ เวลา 8.30-18.30 น.)

3. เนื้อหาและจำนวนที่นั้งอ่าน

จำนวนเนื้อที่ของห้องสมุดทั้ง 17 แห่งนั้นพบว่า แหล่งสารนิเทศมีจำนวนเนื้อที่แตกต่างกันตั้งแต่ 16 ตร.ม. จนถึง 1,560 ตร.ม. เมื่อจัดกลุ่มจำนวนเนื้อที่เป็น 4 กลุ่ม คือ เนื้อที่ต่ำกว่า 100 ตร.ม. 101-200 ตร.ม. 201-300 ตร.ม., และ 300 ตร.ม. ขึ้นไป แล้ว ปรากฏว่า ห้องสมุดที่มีเนื้อที่ต่ำกว่า 100 ตร.ม. และเนื้อที่ 101-200 ตร.ม. มีจำนวนใกล้เคียงกันคือ 6 แห่งและ 7 แห่งตามลำดับ ห้องสมุดที่มีเนื้อที่มากกว่า 300 ตร.ม. ขึ้นไป มีเพียง 2 แห่ง คือ ห้องสมุดคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งทั้ง 2 แห่งเป็นห้องสมุดของสถาบันการศึกษา

เมื่อพิจารณาจำนวนที่นั้งอ่านของแหล่งสารนิเทศแล้ว พบว่า ห้องสมุดมีจำนวนที่นั้งแตกต่างกันไป ตั้งแต่ 6 ที่นั้งจนถึง 400 ที่นั้ง เมื่อจัดกลุ่มจำนวนที่นั้งเป็น 5 กลุ่ม คือ จำนวนที่นั้งที่น้อยกว่า 25 ที่นั้ง 26-50 ที่นั้ง 51-75 ที่นั้งและ 100 ที่นั้งขึ้นไป แล้ว ปรากฏว่า ห้องสมุดส่วนใหญ่คือ 11 แห่ง มีจำนวนที่นั้งน้อยกว่า 25 ที่นั้ง มีเพียงแห่งเดียวที่มีจำนวนที่นั้งอ่านตั้งแต่ 100 ที่นั้งขึ้นไปคือ ห้องสมุดคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รายละเอียดดังปรากฏในตารางที่ 2

แหล่งสารนิเทศ (N=17)	เนื้อที่ (ตารางเมตร) N=17				จำนวนที่นั่งอ่าน (ที่นั่ง)N=17				
	ต่ำกว่า 100	101- 200	201- 300	300 ขึ้นไป	น้อยกว่า 25	26- 50	51- 75	76- 100	100 ขึ้นไป
หน่วยงานราชการ									
กรมเจ้าท่า		x			x				
กรมศุลกากร		x			x				
กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์	x				x				
กรมส่งเสริมการส่งออก			x			x			
สำนักงานปลัดกระทรวงคมนาคม		x			x				
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม การพาณิชย์นาวี	x				x				
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ		x				x			
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน		x			x				
กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม		x			x				
รัฐวิสาหกิจ									
การทำเรือแห่งประเทศไทย		x				x			
ศูนย์การบรรจจุ๊หีบห่อไทย	x				x				
สถาบันการศึกษา									
ศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวี			x					x	
สถาบันพาณิชย์นาวี	x				x				
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย									
คณะพาณิชย์ศาสตร์และการบัญชี				x					x
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์									
คณะพาณิชย์ศาสตร์และการบัญชี				x			x		
หน่วยงานภาคเอกชน									
สำนักงานคิลิกี้ แอนด์ กิบบิน	x				x				
หอการค้าไทย	x				x				
รวม	6	7	2	2	11	3	1	1	1

4. บุคลากรในห้องสมุด

ห้องสมุดทั้ง 17 แห่ง บุคลากรในห้องสมุดแบ่งเป็นบุคลากรระดับวิชาชีพและระดับเจ้าหน้าที่ สำหรับบุคลากรระดับวิชาชีพจำแนกเป็นตำแหน่งบรรณารักษ์และตำแหน่งอื่น ซึ่งมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามหน่วยงานที่สังกัด

เมื่อพิจารณาจำนวนบุคลากรแล้ว พบว่า ห้องสมุดคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีจำนวนบุคลากรระดับวิชาชีพรวมระดับเจ้าหน้าที่มากที่สุด คือ 10 คน รองลงมาคือ ห้องสมุดกรมส่งเสริมการส่งออก และห้องสมุดคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีจำนวนบุคลากรเท่ากัน คือ 6 คน ห้องสมุดที่มีบุคลากรรวมน้อยที่สุด คือ 1 คน มี 2 แห่งคือ ห้องสมุดกรมศุลกากร และห้องสมุดสถาบันพาณิชยนาวิ

ห้องสมุดที่มีจำนวนบรรณารักษ์มากที่สุดคือ ห้องสมุดสำนักงานตลิ่งก๊อ แอนด์ กิบบินส์ โดยมีจำนวน 3 คน รองลงมาคือ ห้องสมุดกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ห้องสมุดคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และห้องสมุดคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งมีจำนวนเท่ากัน คือ 2 คน แต่มีห้องสมุดถึง 5 แห่ง ที่ไม่มีตำแหน่งทางบรรณารักษ์แต่มีบุคลากรตำแหน่งอื่นปฏิบัติงานในหน้าที่แทนบรรณารักษ์ ได้แก่ ห้องสมุดกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ (เจ้าหน้าที่บริหารเผยแพร่) ห้องสมุดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (เจ้าหน้าที่โครงการศูนย์บริการข้อมูล) ห้องสมุดศูนย์การบรรจุกหีบห่อไทย (เจ้าหน้าที่ห้องปฏิบัติการ) ห้องสมุดสถาบันพาณิชยนาวิ (นักวิชาการศึกษา) ศูนย์ข้อมูล หอการค้าไทย(เจ้าหน้าที่ฝ่ายข้อมูล) นอกจากนี้ มีห้องสมุดจำนวน 3 แห่ง ที่มีบุคลากรระดับวิชาชีพที่มีตำแหน่งอื่น ได้แก่ ห้องสมุดกรมส่งเสริมการส่งออก(นักวิชาการพาณิชย์ เจ้าหน้าที่การพาณิชย์ และเจ้าหน้าที่บริหาร) ห้องสมุดคณะพาณิชย-ศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย(นักวิชาการศึกษา) และห้องสมุดสำนักงาน ตลิ่งก๊อ แอนด์ กิบบินส์ (เลขานุการผู้จัดการห้องสมุด)

ห้องสมุดที่มีจำนวนเจ้าหน้าที่มากที่สุด คือ ห้องสมุดคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีจำนวน 6 คน รองลงมา คือ ห้องสมุดคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 4 คน มีห้องสมุด จำนวน 6 แห่ง ที่

ไม่มีบุคลากรระดับเจ้าหน้าที่ คือ ห้องสมุดกรมศิลปากร ห้องสมุดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ห้องสมุดการส่งเสริมอุตสาหกรรม ห้องสมุดศูนย์การบรรจุหีบห่อไทย ห้องสมุดสถาบันพาณิชยนาวิ และศูนย์ข้อมูล หอการค้าไทย รายละเอียดดังปรากฏในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนบุคลากรที่มีในแหล่งสารนิเทศ

แหล่งสารนิเทศ (N=17)	ระดับวิชาชีพ		ระดับเจ้าหน้าที่	รวม
	บรรณารักษ์	ตำแหน่งอื่น		
หน่วยงานราชการ				
กรมเจ้าท่า	1	0	1	2
กรมตุลาการ	1	0	0	1
กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์	0	1	1	2
กรมส่งเสริมการส่งออก	1	3	2	6
กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม	2	0	0	2
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	1	0	2	3
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการพาณิชย์นาวี	1	0	1	2
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน	0	3	0	3
สำนักงานปลัดกระทรวงคมนาคม	1	0	1	2
รัฐวิสาหกิจ				
การทำเรือแห่งประเทศไทย	1	0	2	3
ศูนย์การบรรจุกีบห่อไทย	0	4	0	4
สถาบันการศึกษา				
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี	2	2	6	10
สถาบันพาณิชย์นาวี	0	1	0	1
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี	2	0	4	6
ศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวี	1	0	1	2
หน่วยงานภาคเอกชน				
สำนักงานคิลกิ๊ว แอนด์ กิบบิน	3	1	1	5
หอการค้าไทย	0	2	0	2

6. งบประมาณ

งบประมาณที่ห้องสมุดทั้ง 17 แห่ง ได้รับในปีงบประมาณ 2538 จำแนกเป็น 4 กลุ่มคือ น้อยกว่า 100,000 บาท, 100,001-500,000 บาท, และ 500,000 บาทขึ้นไป และไม่เปิดเผย ปรากฏว่ามีห้องสมุดจำนวนมากที่สุด คือ 9 แห่ง ที่ได้รับงบประมาณน้อยกว่า 100,000 บาท ห้องสมุดจำนวน 3 แห่ง เท่ากันที่ได้รับงบประมาณระหว่าง 100,000-500,000 บาท และรับงบประมาณตั้งแต่ 500,000 ขึ้นไป มีห้องสมุด 3 แห่ง คือ ห้องสมุดกรมส่งเสริมการส่งออก ห้องสมุดคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และห้องสมุดคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีห้องสมุด 2 แห่งคือ ห้องสมุดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน และสำนักงานดิจิทัลก็แอนด์ กิบบินส์ ที่ไม่เปิดเผยจำนวนงบประมาณที่ได้รับ รายละเอียดดังปรากฏในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 งบประมาณประจำปี 2538 ในการจัดหาสิ่งพิมพ์ของแหล่งสารนิเทศ

แหล่งสารนิเทศ (N=17)	งบประมาณ (บาท)			
	น้อยกว่า 100000	100,001- 500,000	500,000 ขึ้นไป	ไม่เปิดเผย
หน่วยงานราชการ				
กรมเจ้าท่า	x			
กรมศุลกากร	x			
กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์	x			
กรมส่งเสริมการส่งออก			x	
กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม	x			
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ	x			
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการพาณิชย์นาวี	x			
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน				x
สำนักงานปลัดกระทรวงคมนาคม		x		
รัฐวิสาหกิจ				
การทำเรือแห่งประเทศไทย		x		
ศูนย์การบรรจจุหีบห่อไทย	x			
สถาบันการศึกษา				
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย				
คณะพาณิชย์ศาสตร์และการบัญชี			x	
สถาบันพาณิชย์นาวี	x			
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์				
คณะพาณิชย์ศาสตร์และการบัญชี			x	
ศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวี		x		
หน่วยงานภาคเอกชน				
สำนักงานดัลกิกิ แอนด์ กิบบิน				x
หอการค้าไทย	x			
รวม	9	3	3	2

7. จำนวนสิ่งพิมพ์ทั้งหมดของห้องสมุด

ข้อมูลในด้านจำนวนสิ่งพิมพ์ทั้งหมดของห้องสมุดทั้ง 17 แห่ง ได้จำแนกประเภทสิ่งพิมพ์อย่างกว้าง ๆ เป็น 3 กลุ่ม คือ หนังสือ สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง และจุลสาร ดังรายละเอียดต่อไปนี้ ห้องสมุดมีจำนวนหนังสือแตกต่างกันตั้งแต่ 2,412 เล่ม (ห้องสมุดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการพาณิชย์นาวี) จนถึง 40,000 เล่ม (ห้องสมุดคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) เมื่อจัดกลุ่มจำนวนหนังสือเป็น 4 กลุ่ม คือ 1-10,000 เล่ม 10,001-20,000 เล่ม 20,001-30,000 เล่ม และ 30,000- 40,000 เล่ม ปรากฏว่าห้องสมุดส่วนใหญ่คือ 11 แห่งมีจำนวนหนังสือ 1-10,000 เล่ม และห้องสมุดที่มีหนังสือมากคือ 20,000 - 30,000 เล่ม และ 30,001-40,000 เล่ม ได้แก่ ห้องสมุดสำนักงานปลัดกระทรวงคมนาคมและห้องสมุดคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามลำดับ

จำนวนสิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง พบว่า มีจำนวนสิ่งพิมพ์ต่อเนื่องแตกต่างกันตั้งแต่ 10 ชื่อ(ศูนย์ข้อมูล หอการค้าไทย) จนถึง 512 ชื่อ(ห้องสมุดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน) เมื่อจัดกลุ่มจำนวนสิ่งพิมพ์ต่อเนื่องออกเป็น 5 กลุ่มคือ 1-50ชื่อ 51-100 ชื่อ 101-150 ชื่อ 151-200 ชื่อ และ 200 ชื่อขึ้นไปแล้ว ปรากฏว่าห้องสมุดจำนวน 7 แห่ง มีจำนวนสิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง 1-50 ชื่อ และมีห้องสมุดเพียง 2 แห่ง คือ ห้องสมุดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนและห้องสมุดกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ที่มีสิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง จำนวน 200 ชื่อขึ้นไป

จำนวนจุลสารพบว่าห้องสมุดมีจำนวนจุลสารแตกต่างกันตั้งแต่ 1ชื่อ(ศูนย์ข้อมูล หอการค้าไทย) จนถึง 500 ชื่อ(ห้องสมุดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการพาณิชย์นาวี) เมื่อจัดกลุ่มจำนวนจุลสารออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1-50 ชื่อ 51-100 ชื่อ 101 ชื่อขึ้นไป และอีก 1 กลุ่มคือไม่ระบุจำนวนจุลสาร ปรากฏว่า ห้องสมุดส่วนใหญ่ คือ 8 แห่ง ไม่ได้ระบุจำนวนจุลสาร และมีห้องสมุด 1 แห่งที่มีจำนวนจุลสารมากกว่า 100 ชื่อขึ้นไป คือ ห้องสมุดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการพาณิชย์นาวี รายละเอียดดังปรากฏในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวนสิ่งพิมพ์ทั้งหมดของแหล่งสารนิเทศ

จำนวนสิ่งพิมพ์	หน่วยงานราชการ								รัฐวิสาหกิจ		สถาบันการศึกษา				หน่วยงานเอกชน		รวม (N=17)	
	กทท	กศก	กศพ	สอ	กลอ	สคช	สพว	สทท	สปก	กทท	คทท	พณ	สช	บช	คผ	ตท		ทท
หนังสือ (เล่ม)																		
1-10,000	X	X		X	X		X	X			X		X		X	X	X	11
10,001-20,000				X			X				X			X				4
20,001-30,000									X									1
30,001-40,000												X						1
สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง (ชื่อ)																		
1-50	X								X	X		X		X	X	X	X	7
51-100		X	X				X			X								4
101-150				X		X												2
151-200											X		X					2
200 ขึ้นไป					X			X										2
จุลสาร (ชื่อ)																		
1-50		X		X				X	X				X			X		6
51-100												X			X			2
100 ขึ้นไป							X											1
ไม่ระบุ	X		X		X	X		X		X	X		X					8

8. จำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ที่ใช้ในงานของห้องสมุด

จำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ที่มีใช้ในงานของห้องสมุดทั้ง 17 แห่ง พบว่าห้องสมุดส่วนใหญ่ 12 แห่งมีเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้งานในห้องสมุด และจำนวน 5 แห่งที่ไม่มีเครื่องคอมพิวเตอร์ ได้แก่ ห้องสมุดกรมเจ้าท่า ห้องสมุดกรมศุลกากร ห้องสมุดสำนักงานปลัดกระทรวงคมนาคม ห้องสมุดการทำเรือแห่งประเทศไทย และศูนย์ข้อมูล หอการค้าไทย และในห้องสมุดที่มีเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้งานห้องสมุด ปรากฏว่าห้องสมุดจำนวน 6 แห่ง มีจำนวนเครื่อง 1-2 เครื่อง

จำนวนเครื่องพิมพ์ที่มีใช้ในงานของแหล่งสารนิเทศ พบว่า ห้องสมุดส่วนใหญ่ คือ 8 จาก 12 แห่ง มีจำนวนเครื่องพิมพ์ใช้ จำนวน 1-2 เครื่อง

ส่วนจำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์และเครื่องเล่นซีดีรอม พบว่า มีห้องสมุดจำนวน 3 แห่ง ที่มีจำนวนเครื่อง 1-5 เครื่อง ได้แก่ กรมส่งเสริมการส่งออก ห้องสมุดคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และห้องสมุดสำนักงานตลิ่งก็๋ แอนด์ กิบบินส์ รายละเอียดดังปรากฏในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 จำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ที่ใช้ในงานของแหล่งสารสนเทศ

เครื่องคอมพิวเตอร์ และอุปกรณ์	หน่วยงานราชการ						รัฐวิสาหกิจ		สถาบันการศึกษา				หน่วยงานเอกชน		รวม (N=17)		
	กจท	กคก	กคท	สอ	กลอ	สคช	สทว	สทท	สปค	กทท	คบท	พณ	สร	บช		คผ	คก
เครื่องคอมพิวเตอร์																	
1-2			x		x	x	x						x		x		
3-4				x				x		x						x	
5 ขึ้นไป												x	x	x			
เครื่องพิมพ์																	
1-2			x		x	x	x	x		x					x	x	
3-4				x											x		
5 ขึ้นไป												x					
เครื่องคอมพิวเตอร์และ เครื่องเล่นซีดีรวม																	
1-5				x											x		x
6 ขึ้นไป												x					
ไม่มีคอมพิวเตอร์	x	x							x	x							x